

LITUVOS
NACIONALINIS
M. MACEVYDO
BIBLIOTEKA

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1978 METAI

LAPKRIČIO MEN. 25 D. / NOVEMBER 25, 1978

PART TWO — Nr. 276 (43)

Šiame numeryje:

Su krikščionybės antspaudu.
Istorinių įvykių srautas ir asmeninė tragedija: Petro Klimo monografija.
Vlado Šlaito eilėraščiai.
Tarp praeities ir dabarties
Spring Valley.
Naujasis pirmininkas (feljetonas).
Paparčio žiedo bejėškant.
Dailininkų parodos Chicagoje.
Chicagos Lietuviai styginius
ansamblis koncertuoja.
Kultūrinė kronika.

ISTORINIŲ ĮVYKIŲ SRAUTAS IR ASMENINĖ TRAGEDIJA

Petro Klimo monografija

GEDIMINAS GALVA

Dr. Albertas Gerutis, PETRAS KLI-
MAS, Valstybininkas, diplomatė, istorikas ir kankinys. Išleido Vilties draugijos leidykla, 1978 m. Knyga 320 psl. Tiražas 1,000 egz. Kaina 10 dol., gauama iš "Drauge".

*
Plačiašakis veikėjas Petras Klimas (1891. II. 23 — 1969. I. 16) daugelyje sričių paliko ryškius pėdsakus. Jis buvo publicistas, Valstybės tarybos narys, istorikas, tyrinėjęs lietuvių tautos etnografią ir jos sienas. Lietuvos nepriklausomybės skelbėjas, politikas, diplomatė, pagaliau vokiečių bei rusų kankinys. Visas veiklos sritis jis vainikavo lietuvių tautos ir valstybės istoriniai darbai. Kai kurie jo veikalai dar neišleisti net iki šio meto.

Džiaugdamasis vardiu mūsų diplomato dr. Alberto Geručio kaip tik išleista veikalą "Petras Klimas". Sunkus darbas aptarti plačiašakį P. Klimą iprastiems salygose, dar sunkiai pateikti išeivijoje, autorius paaiškinus rėmuse, jo ryšky atvaizda. To darbo naštos nežino tik tie, kurie néra bandę jį pakelti.

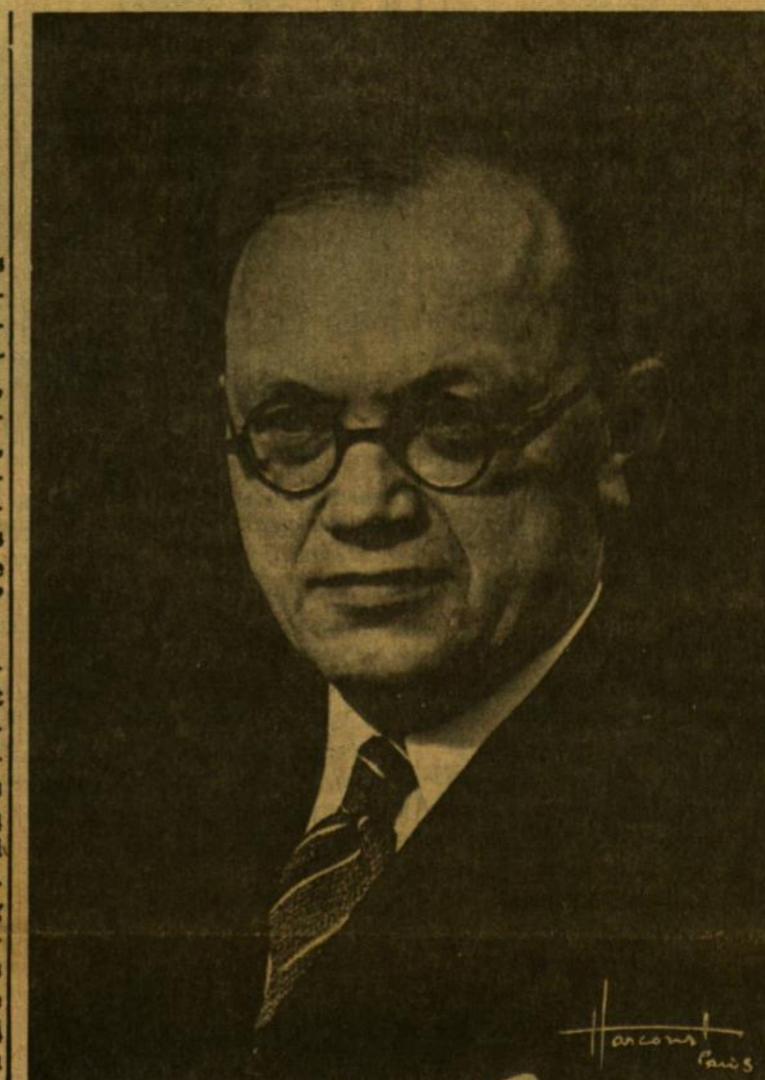
Autoriui reiškliu pagarbą, nes jis nesistengė istorijos klastoti ir nurodė nors kai kam nemalonų įvykių raidą, pvz. Kybartų

Vissi suprantama autorius pratarmėje ši aimana: "Nusimanau, kad salygos emigracijoje néra palankios tokio posėdžio (tikriausiai — pobūdžio, G. G.) veikalui, kaip monografija apie lietuvių valstybininką, diplomatą, istoriką..., nes negaliame pasinaudoti visais reikiamais šaltiniais, turime tenkintis tais, kurie mums prieinami, jeigu neretai būna atsitiktiniai" (9 p.).

Visa veikalas medžiagą iglausia i keturių skyrius: Tiesiant kelią į laisvę, Lietuvos diplomatinius astovas, Antrasis pasaulyinis karas ir Lietuva bei Petras Klimas — totalitarinių režimų auka. Kiekvienas skyrius turi kelis ar net keliolika skyreliai.

Eilinius skaitytojas, nedaug iš girdėjės apie P. Klimo politinę ir diplomatinę veiklą, rasypač paskutiniuose dviejuose skyriuose naujoves: nelemti! Antrojo pasaulyinio karo metu į kancias nacių ir komunistų sukurtame pragare.

Autoriui reiškliu pagarbą, nes jis nesistengė istorijos klastoti ir nurodė nors kai kam nemalonų įvykių raidą, pvz. Kybartų

Petras Klimas (1891. II. 23 — 1969. I. 16)

rašto kilmę Berne, kėlusią didelių triukšma savo metu (212 psl.).

Autorius turėjo pakelti ir kita sunkų bandymą. P. Klimo veikla yra tamprai susijusi su Lietuvos valstybės raida. Ne taip jau lengvas uždavinys susieti politinę raidą su atskirais, o svarbiausia, Lietuvos etnografiniu sienu žinovas. Pastarosios jo žinios pravertė ypač Lietuvos delegacijai Paryžiuje, Lietuvos ir Rusijos taikos derybose bei lietuvių — lenku ilgo gingo metu. Tada Lietuva plati užsimojo, nes užspręše suslavinti ir suvokietinti lietuviškų etnografinių sričių, kurias apkarbė politinė tikrovė.

Autorius, aptardamas P. Klimo politinę veiklą, kiek sistemo, nesilaikydamas laiko tvarkos, ir Lietuvos — Rusijos taikos sutartimi 1920 m. užbėgo 1919 m. vykusia Taikos konferencija.

Skyrelyje "Klimas — delegacijos narys" pasitaikė kelios kladės. Autorius klaudingai minėdo, kad kun. P. Bielskui Amerikos lietuvis, nors jis buvo Seinų dvaisinės seminarijos profesorius. "P. Klimas éjo delegacijos sekretoriaus pareigas" (54 ps.). Tas pareigas P. Klimas éjo tik nuo liepos pradžios, kai E. Galvanauskas išvyko į Lucerną, Šveicarijoje, ten vykusioje tarptautinėje socialistų konferencijoje ginti Lietuvos reikalų. Ši klaida atitaisyta paties P. Klimo 1919. III. 22 laiške: "E. Galvanauskas yra visos mūsų Delegacijos kanclerijos direktorių" (55 ps.). P. Klimas buvo Delegacijos posėdžių sekretorius ir rašty ruošėjas. O tu raštą buvo labai daug.

P. Klimas minėtame laiške, dar kojų nesušildęs Paryžiuje, darė per skubias išvadas dėl leisti priešui, mylėti vienas kitą, pakelti savo skausmą ir tikėti į galutinę gérą pergala. Išlikimybė Kristui taip pat reiškia išlikimybę lietuvių, kuri apima mūsų spaudą, mokyklas, organizacijas, parapijas, neišskiriant, žinoma né literatūros, dailės, muzikos mokslo... Mūsų visa tai pažymėta krikščionybės antspaudu ir tuo pačiu tikros laimes vilties. Leonardas Andriekus

Politiniam bare

P. Klimas, stodamas į politinių darbų, jau ir kraitę atsišnē. Tu metu jau buvo vadovėlių, knygų ir knygelių autorius, Valstybės tarybos veiklų narys, nesutariantis šalių taikinėjais, o svarbiausia, Lietuvos etnografiniu sienu žinovas. Pastarosios jo žinios pravertė ypač Lietuvos delegacijai Paryžiuje, Lietuvos ir Rusijos taikos derybose bei lietuvių — lenku ilgo gingo metu. Tada Lietuva plati užsimojo, nes užspręše suslavinti ir suvokietinti lietuviškų etnografinių sričių, kurias apkarbė politinė tikrovė.

Autorius, aptardamas P. Klimo politinę veiklą, kiek sistemo, nesilaikydamas laiko tvarkos, ir Lietuvos — Rusijos taikos sutartimi 1920 m. užbėgo 1919 m. vykusia Taikos konferencija.

Skyrelyje "Klimas — delegacijos narys" pasitaikė kelios kladės. Autorius klaudingai minėdo, kad kun. P. Bielskui Amerikos lietuvis, nors jis buvo Seinų dvaisinės seminarijos profesorius. "P. Klimas éjo delegacijos sekretoriaus pareigas" (54 ps.). Tas pareigas P. Klimas éjo tik nuo liepos pradžios, kai E. Galvanauskas išvyko į Lucerną, Šveicarijoje, ten vykusioje tarptautinėje socialistų konferencijoje ginti Lietuvos reikalų. Ši klaida atitaisyta paties P. Klimo 1919. III. 22 laiške: "E. Galvanauskas yra visos mūsų Delegacijos kanclerijos direktorių" (55 ps.). P. Klimas buvo Delegacijos posėdžių sekretorius ir rašty ruošėjas. O tu raštą buvo labai daug.

P. Klimas minėtame laiške, dar kojų nesušildęs Paryžiuje, darė per skubias išvadas dėl

žydo S. Rozenbaumo naudingumo Lietuvos delegacijoje. Jis ir gudas S. Siemaška lietuviškai nemojėjo ir į tiesioginį Lietuvos delegacijos darbą tik protarpiai išjungė.

P. Klimo atsiminimai apte sukilimo ruošimą Klaipėdos krašte nėra ryškūs, nepaminėtos pasiruošimo datos ir nepasižymi tikslumu. Sukilimo ištaka buvo visai kitokia, negu aptarta knygoje.

Autorius be reikalo pasiuntinėlio P. Klimo veiklos dalį Italijoje išspraudė I skyriuje, kai II skyriuje rašoma apie jo diplomatinių darbų Romoje ir Paryžiuje.

Bilogiausiai nutiko su I. skyrius balbiamuoju skyreliu: "Kai kurie Petro Klimo asmens bruožai". Ten daug kalbama apie viską, bet pasigandame tų bruožų. Tiesa, ten randame B. K. Baldučio pastabą: "Paryžiuje ir iš pradžių Kaune Klimas būdavo šiurštakas, kirsdavo kaip kirvių ir į diplomatine medvilne nevytirodavo..." (94 ps.). Jau čia posakis prašosi paaikiinimo, kaip "šiurštakas" P. Klimas tapo diplomatu.

Beveik visoje knygoje vis užsiminomas P. Klimo būdo savybes, bet jos prašyti prasodi suglaudinimo ir išryškinimo. Tik vėliau rašoma apie P. Klimo būdingas savybes: darbštuma, sistemingumas, drausmingumas.

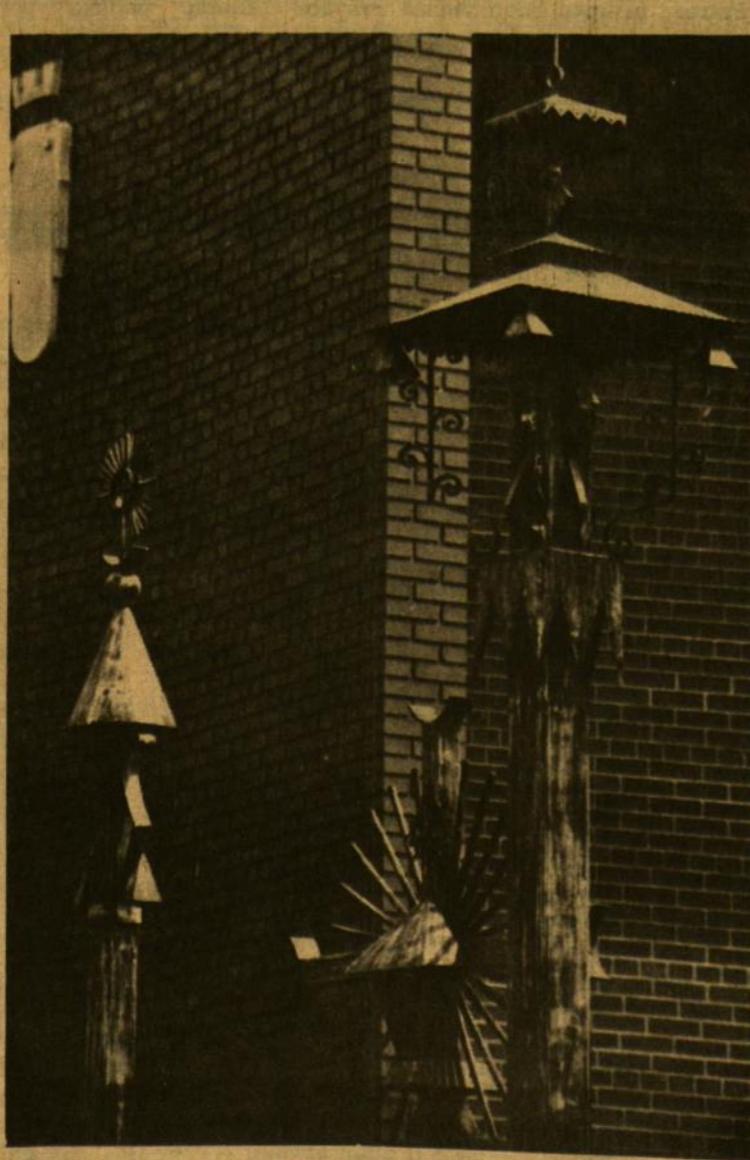
Diplomatijos vandenye

Šis skyrius labiausiai sustabarėjas. Giliai, kad skyriui skirti tie 68 ps. O giliai todėl, kad ten per daug nereikalingo kamšalo: P. Klimo pareiškimas 1923. XI. 17 dienraštyje "Lietuva", raštas, liečiantis F. Tomasiniui Lietuvai nepalankią knygą, itelktas B. Mussoliniui, rašytas žurnale "Europa Orientale", kalba įteikiant Prancūzijos prezidentui skiriamais raštatai o ypat 1936. XI. 18 P. Klimo pranešimas apie pasikalbėjimą su tuometiniu Prancūzijos ambasadoriumi Laroche (tarti Laroš) Briuselyje. Visi tie dalykai mažai teparystinkina P. Klimo diplomatinę veiklą.

Autorius labai paviršutiniškai aptarė ir tą Laroche: "Prancūzijos užsienio reikalų ministerijos politikos departamento direktorių padavutojas 1920 m. pradžioje turėjo nemažą įtakos ir Lietuvos reikalais. Jo žodis daug svérė, kai Klaipėdos krašte prasidėjo sukilimas ir kai vyko derybos dėl konvencijos" (145-6 ps.).

Cia né žodelio nepasakyta, kokia įtaka ir koks tas žodis. Tai buvo pati didžiausias Lenkijos bičiulis ir pati pikkūnės Lietuvos priėmė, mums kenkės visomis jégomis, lyg Varšuvos samdinys. Kartais idomu ir su priešu pasikalbėti apie jo statyto politinio namelio griuvimą, bet tas paikas išmonei perteikti 1978 m. tikrai nepravartu, nes Laroche paraiškima tikrai nepadidina knygos vertės.

Diplomatai, nežiūrint jų titulu (Nuvelta 1 ps.)

Trys jubiliejiniai lietuviškieji kryžiai (metalas) Prisikėlimo parapijoje, Toronto, Kanada. Architektas dr. inž. A. Kulpačius.

Anie žodžiai — Būkite laimingi ir išlikimini Kristui — primena graudžiai tikrovę, jog Lietuva kažin ar kada buvo tikrai laiminga. Jau aišku, kad mūsų tauta nerado laimės net ir tada, kai jos teritorija driekėsi nuo Baltijos iki Juodosios jūros. Mūsų tauta taip pat nepatyrių laimės, kai susijungė su Lenkija politiniais bei kultūriniais ryšiais. Net priimdamas Kristaus evangeliją, neišgyveno ji tikro džiaugsmo, nes per kelių šimtmecius buvo krikščionių engiamas kardu, bet nelaiminama kryžiumi. Tik vėliau, kai išleido krikščionybė gilesnes šaknas į lietuvių sielas, jie pajuto dvieliškos laimės dvelksmą mišose. Pulkim ant kelių bei Sventaus Dievė giesmėse, o labiausiai po nukryžiuoto Kris- tui bei Rūpintojėlio kojom.

Popiežius Jono Paulius II

Petro Klimo monografija

(Atkelta iš 1 psl.)

ly, yra tik krašto politikos vydys, tame skyriuje tiko glaučiai aptarti Lietuvos užsienio politikos siekius ir mūsų ilgalaikius pasiuntinio jų igyvendinimą ypač Prancūzijoje, kuri mums sukelė tiek rūpesčių.

Autorius pamini Vokietijos spaudinę Klaipėdos krašte. Anglia tuo reikalui émē remti Berlyną. Prancūzijos laikysena, gražiaus žodžiai palydeta, bet neišryškinta, kaip įvykiai redėjo, kai vokiečiai atsidėjė ruošesi Klaipėdos krašta prisijungti.

Autorius rašo: "P. Klimas pavesta ištirti galumumai S. Lozoraičiu pasimatytu su Lenkijos užsienio reikalų ministru Becku. Pasiuntinys tą opią ir lietuviui nemalonia misija atliko... Užsienio reikalų ministras S. Lozoraitis 1935 m. susitiko Genevoje su Becku". Gaila, kad čia dedamas taškas, neparyškinus, ką P. Klimas iš Becko nugirdo ir ypač ką S. Lozoraitis nutarė su Becku dar tolį prieš Lenkijos ultimatumą Lietuvai.

Šiame skyriuje daug kronikos žinių, užuominų, pokalbių, santraukų, vizitų aprašymų, bet per maža esmės.

Pagirtina turėti savo nuomone, jei ji igyvendinama Deja, P. Klimo siūlymas tebuvo tolumo meto svajonė, atitrukusi nuo tikrovės.

Nežinia, kuriais sumetimais autorius įterpė: "Klimas nesvaržydavo parekišti savo nuomone, prieštaraujančia ne tik vyriausybės, bet ir pačios taučios nusistatymui, net tokiu opiu reikalui, kaip Klaipėdos kraštas. Klimas siūlė irentgti naują uostą Šventojoje, kad tuo būdu būtų pakirsta Klaipėdos uostu monopolinė padėtis Lietuvos gyvenime"

Paskutiniams skyreliui "Lietuviai — prancūzų kultūriniai santykiai" skirta net 12 psl. Autorius rašo: "P. Klimas nuolat intervenavo tiek Paryžiuje, tiek Kaune abieju tautų kultūriniais reikalais. Jis nesvyruodamas pasiskelė už prancūzų kalbos įvedimą Lietuvos" (156 psl.).

Ar toks apsisprendimas buvo tikslings? P. Klimas dar toliau siekė: Lietuvos ikurti prancūzų institutą, mergaitėms gimnaziją, prancūzų kalba, prancūzų vienuolių pensijonatą ir net prancūzų vaikų darželį... Visi tai sako aišku mūsų ilgalaikius pasiuntinio suprancūzėjimą. Ir jo duktė Eglė apsužemė užsienima apie "šviesų miesto" neapprastą įtaką tėvui. Toji įtaka juntama ir P. Klimo raštuose, kai ten be reikalo įterpiami prancūzai žodžiai. Taip P. Klimas nejuočiomis tolo nuo 1915 m. išleistos jo "Lietuviai kalbos sintaksės".

I kultūrinio bendradarbiavimo srantą prancūzai metėsi įvairiai praktiškais sumetimais. Tinkamai liko ištikimi mūsų bičiuliai. Ne daug toliau kaip Henry de Chambon, kuris pasilioko Lietuvos draugu net tausiasius sutevė metu.

Karo sūkuriuose

Antrasis pasaulinis karas viską sujukė. Prancūzijos ilgai statytas politinis kortų namelis staiga grievo. Lenkija buvo padalinta, ir Vilnius Lietuvai atiteko tik per Tarybų Sąjungos "malonę". Vilniaus perlėdimas Lietuvai nekėlė susijaudinimo Prancūzijai ir net Lenkijai, nes joms kitur kur kas labiau skaudėjo.

P. Klimas tuo metu palaikė santiukius su Prancūzijos ir Lenkijos užsienio reikalų ministerijomis, tikėdamasis gauti bent santarvininkų Vilniaus pripažinimą Lietuvai. Prancūzijos užsienio reikalų ministeri-

jos politinio departamento direktorius Charveriat tik numykė (177-8 psl.).

P. Klimas rūpinosi ir kitu klausimu — lėšomis lenkams kariams Lietuvoje išlaikyti. Knigos autorius nemini šių pašangų bet kurios sekėmės.

Tuo metu, P. Klimo žodžiai, "visas pasiuntinybės personalas užimtas techniškais repatriacijos rūpesčiais" padėti Lietuvos piliečiams, likusiems be duonos kainos" (172 psl.).

Vokiečiai užėmė Paryžių 1940. VI 14, o kitą dieną tarybinė kariuomenė įsibrovė į Lietuvą. Tie įvykiai sukrėtė Lietuvos pasiuntinybės veiklą Prancūzijoje. Sukrėtimas paliečių ir pasiuntinį P. Klimą, kai jis dideliam nustebimui, VII. 12 siuntė telegramą ir rašą rusų okupuoto Lietuvos užsienio reikalų ministeriui V. Krėve-Mickevičiui, skatinant protestuoti dėl Maskvos kišimų į Lietuvos vidaus reikalus (193-4 psl.). Tai rodo pasiuntinio nesusigaudymą to meto Lietuvos politinėje radoje. Tik VIII. 4 įteikė Prancūzijos užsienio reikalų ministeriui profesto raštą dėl Lietuvos okupacijos, "reikšdama tvirtą viltį, kad Prancūzijos vyriausybė ir toliau prižiūri lietuvių tautai teise gyventi laisvai ir nepriklausomai" (195-6 psl.).

Viltis buvo nepagrūstos. Vokiečiai spaudžiamai, Prancūzijos užsienio reikalų ministerija jau liepos mén. pabaigoje įsakė šeimininkams Lietuvos pasiuntinybės rūmus aplieisti. Rugpjūčio 24 d. rūmus perėmė prefektūra ir netrukus juos perdavė Tarybų Sąjungos ambasadai.

Lietuvos pasiuntinybės raštvedė V. Vabaliene "perėjusi Sovietų tarnybon" (203 psl.). P. Klimo nuomone, jis galėjo nurodyti savo naujiems darbdaviam, kur padėtas pasiuntinybės, pasiuntinio ir kitu asmenų kilniamas turtas. Klasta rusai turtą pagrobė. Veikale per daug gaišta šiai bylai ryškinti.

Lietuvos pasiuntiniai Europoje karo metu svarstė politinės veiklos galimybes. K. Škirpa vis dar dėjo viltis į Berlyną. J. Saulys siūlė 3 pasiuntiniam vykti į JAV, nes jis "... didžiai siejosi dėl Amerikos lietuvių nesutarimų. Jis ypač krimtos, kad Amerikos nuvykės prezidentas A. Smetona buvo ištrauktas (iš dalies pats leidosi ištraukiamas) į srovių vaidus, kurių šaknys glūdėjo praeities partinės varžybose" (213 psl.).

Tose dvejoniše žaibo greičiu P. Klimas protas darė neaprasai teisingą sprendimą: "Bet koks Lietuvos darbas ten (JAV) bus įveltas į mažo stiliaus emigrantų kasdienybes, tesa, pilnas patriotiškos nuotaikos, bet ir kupinas smulkų padraizgų" (214 psl.). Siuos žodžius reikia daugelijui veikėjų net šiuo metu išsidėmėti.

J. Saulys buvo linkęs veikti, kai P. Klimas laukti, krutėti Europoje, iki dangus nusigiedrys. Tautinių komitetas neįkurtas JAV, nes šiam reikalui nepritarė ir pasiuntinys P. Žadeikis trumpalaikiai sumetimais.

Trečiajam knygos skyriuje galėti būti praleistas P. Klimo požiūris į Lietuvos ryties siejas ir ypač mūsų vėliavos atsradimas.

Istorikas

P. Klimas — stiprus intelektualas, jaunystėje palinkęs į socializmą, tapęs liberalu, bet manančiu demokratijos silpnibes. Jo dukters Eglės teigimu, jo dvasinė būsenas bangavusi: indiferentas riedėjo į tikimą, ir vėl pasviro į indiferentizmą (242 psl.). Vienoje srityje jis buvo nepaprastai pastovus, nes

Lietuvos Kankinį parapijos bažnyčia Mississauga, Kanadoje. Trys ornamentiniai kryžiai (metalas). Architektas dr. inž. A. Kulapavičius

visą gyvenimą nesitraukė išistorinių studijų apkasų. Jau 1916 m. išleista jo studija "Rusijos Lietuvos statistiniai etnografiniai tyrimai" vokiečių kalba, o 1919 prancūziskai.

Nuo to meto, iki jis įsitraukė į diplomatinių darbų, beveik kasmet paskelbė po nauju darbu: 1917 m. "Lietuva, jos gyventojai ir sienos", 1919 m. išleistas lenkiškai, 1918 m. "Lietuvos valstybės kūrimas", 1919 m. "Lietuvos senovės bruožai", 1919 m. "Lietuvos valstybės raida" vokiškai ir prancūziskai, 1919 m. pasirodė dvi knygeles sienų klausimui, prancūziskai ir veikala "Lietuvos žemės valdymo istorija".

Kai jo lūpose pasigirdo šiurpų skundas ir dėl nesveikatos ir medžiaginės būklės, jo protatas klasicistinė veikla, lydimas kraupios pašaipos: "Humaniškiaus humaniškumas vaidinsis manye kaip pakaruoelyje, kuriam dar neatsirado Shakespeare" (286 psl.).

Ir vis dėlto jis didžioje kančioje ir skurde, netekęs didžiausio turto — bibliotekos, kuri išblaškyta pasviečiuose, neturėdamas žmoniškų salygų kurti, vis vengė atsisveikinti su istoriku darbu ir plunksna. Toks buvo Lietuvos neprisklausomybės skelbėjas, su kuriuo mus supražindina dr. Albertas Gerutis. Autorius iš pelenu atkarinė feniks, didelias sparnai, žvitriomis akimis, guvaus proto ir skardaus balso, vis šaukiančio: tesėkite užmožiuose ir nežukite mažmožiuose.

Asmens tragedija

Autorius išsamiai nušvietė P. Klimo asmeninę tragediją, kuri prasidėjo 1943. VII. 5 pietinėje Prancūzijoje, jam priklausančioje buveinėje, pavaintoje "Svedassis", netoli Grasse miesto. Italai kariai padarė kratą ir panaudojo tardo-masis priemones. Iš tos srities netrukus italai pasitraukė. Italas karininkas išvykdamas įsakmai įspėjo P. Klimą, kad vokiečių saugumas gali jį suimti. P. Klimas iš buveinės nepasitraukė. Geštaspas jis suėmė, 9 mėnesius iš kalėjimo į kitą žodžiu.

Knygos leidėjas būtų gerai padares, jei būtų ir lietuvių kalbos tikslumų pasirūpinęs. Skaitojas negerbiamas, raštant: megsti, suvaidinti istorinį vaidmenį, ta dingtini, išbuvo galioje, išsauskas nutarima, kladinčiu, apsieity. Baltijos pasiuntiniai, neužsimila reikalais, Klimas išvedė (darė išvadą) ir t. t.

Bilogiausia nutiko su tikrinimų

nepakankamas ryžtas apsiliepti, fatalizmas ir net kankinio kompleksas. Galimas dalykas, kad jo nuotaikai turėjo stakatos ir jo bičiulio pranašystė 1938 m. Karta O. Milašius atsklupė prieš P. Klimą ir sušuko: "Aš svelkinu jus — kankini" (241 psl.).

Grįžo į tremties invalidas, aptermumiomis akimis: "Per dieinas bastesi iš kampo į kampa valstybės kūrimas", 1919 m. "Lietuvos senovės bruožai", vėliau ir lenku kalba, 1919 m. "Lietuvos valstybės raida" vokiškai ir prancūziskai, 1919 m. pasirodė dvi knygeles sienų klausimui, prancūziskai ir veikala "Lietuvos žemės valdymo istorija".

Kai jo lūpose pasigirdo šiurpų skundas ir dėl nesveikatos ir medžiaginės būklės, jo protatas klasicistinė veikla, lydimas kraupios pašaipos: "Humaniškiaus humaniškumas vaidinsis manye kaip pakaruoelyje, kuriam dar neatsirado Shakespeare" (286 psl.).

Ir vis dėlto jis didžioje kančioje ir skurde, netekęs didžiausio turto — bibliotekos, kuri prasidėjo 1943. VII. 5 pietinėje Prancūzijoje, jam priklausančioje buveinėje, pavaintoje "Svedassis", netoli Grasse miesto. Italai kariai padarė kratą ir panaudojo tardo-masis priemones. Iš tos srities netrukus italai pasitraukė. Italas karininkas išvykdamas įsakmai įspėjo P. Klimą, kad vokiečių saugumas gali jį suimti. P. Klimas iš buveinės nepasitraukė. Geštaspas jis suėmė, 9 mėnesius iš kalėjimo į kitą žodžiu.

P. Klimas — stiprus intelektualas, jaunystėje palinkęs į socializmą, tapęs liberalu, bet manančiu demokratijos silpnibes. Jo dukters Eglės teigimu, jo dvasinė būsenas bangavusi: indiferentas riedėjo į tikimą, ir vėl pasviro į indiferentizmą (242 psl.). Vienoje srityje jis buvo nepaprastai pastovus, nes

Nauji leidiniai

• METMENYS, 1978 m., Nr. 36. Kūryba ir analizė. Redaguoja Vytautas Kavolis, Dickinson College, Carlisle, Pennsylvania. Leidžia AM and M Publications. Administruoja Maryty Paškevičienė, 3308 W. 62nd Pl., Chicago, IL 60629. Šio numero kaina — 3 dol., keturių numerių prenumerata — 12 dol., garbės prenumerata — 15 dol.

Siuo "Metmeny" numero puslapis puošia Albino Elskaus vitražų nuotraukos, palydimos Aleksandros Kašubienės teksto, ir elegantiški Zibunto Mikšio ofortai.

Naujas žurnalo numeris pradedamas Vitalijos Bogutaitės eilėraščiu pluoštu. Labai spalvinis Kosto Ostrausko atsiminimų nuotrupos apie Kréve; liečiamas patas paskutinis šio mūsų literatūros klasiko gyvenimo laikarpis šiapus Atlanto - Philadelphijoje. A.J. Greimas tėviai toliau savo ankstesnius išvedėjimus: ši kartą apie gyvenimo ir mirties likimo ir laimės samprata lietuvių mitologijoje — apie Aušrinę ir Laimą. Linksmos pabaigos nuotykių papasakoja Marius Katiliškis. Apie Greimą, semiotiką ir Maupasanta rašo R. Silbajoris. O apie A.J. Greimo semantikos įnašą į šiuolaikini pasakojimo teorijos supratimą, apie kompiuterių generuotus tekstus dėsto Violeta Kelertienė.

Zurnalų stambus dvigubas numeris pradedamas Vitalijos Bogutaitės eilėraščiu pluoštu. Labai spalvinis Kosto Ostrausko atsiminimų nuotrupos apie Kréve; liečiamas patas paskutinis šio mūsų literatūros klasiko gyvenimo laikarpis šiapus Atlanto - Philadelphijoje. A.J. Greimas tėviai toliau savo ankstesnius išvedėjimus: ši kartą apie gyvenimo ir mirties likimo ir laimės samprata lietuvių mitologijoje — apie Aušrinę ir Laimą. Linksmos pabaigos nuotykių papasakoja Marius Katiliškis. Apie Greimą, semiotiką ir Maupasanta rašo R. Silbajoris. O apie A.J. Greimo semantikos įnašą į šiuolaikini pasakojimo teorijos supratimą, apie kompiuterių generuotus tekstus dėsto Violeta Kelertienė.

Zurnalų stambus dvigubas numeris pradedamas Vitalijos Bogutaitės eilėraščiu pluoštu. Labai spalvinis Kosto Ostrausko atsiminimų nuotrupos apie Kréve; liečiamas patas paskutinis šio mūsų literatūros klasiko gyvenimo laikarpis šiapus Atlanto - Philadelphijoje. A.J. Greimas tėviai toliau savo ankstesnius išvedėjimus: ši kartą apie gyvenimo ir mirties likimo ir laimės samprata lietuvių mitologijoje — apie Aušrinę ir Laimą. Linksmos pabaigos nuotykių papasakoja Marius Katiliškis. Apie Greimą, semiotiką ir Maupasanta rašo R. Silbajoris. O apie A.J. Greimo semantikos įnašą į šiuolaikini pasakojimo teorijos supratimą, apie kompiuterių generuotus tekstus dėsto Violeta Kelertienė.

Zurnalų stambus dvigubas numeris pradedamas Vitalijos Bogutaitės eilėraščiu pluoštu. Labai spalvinis Kosto Ostrausko atsiminimų nuotrupos apie Kréve; liečiamas patas paskutinis šio mūsų literatūros klasiko gyvenimo laikarpis šiapus Atlanto - Philadelphijoje. A.J. Greimas tėviai toliau savo ankstesnius išvedėjimus: ši kartą apie gyvenimo ir mirties likimo ir laimės samprata lietuvių mitologijoje — apie Aušrinę ir Laimą. Linksmos pabaigos nuotykių papasakoja Marius Katiliškis. Apie Greimą, semiotiką ir Maupasanta rašo R. Silbajoris. O apie A.J. Greimo semantikos įnašą į šiuolaikini pasakojimo teorijos supratimą, apie kompiuterių generuotus tekstus dėsto Violeta Kelertienė.

Zurnalų stambus dvigubas numeris pradedamas Vitalijos Bogutaitės eilėraščiu pluoštu. Labai spalvinis Kosto Ostrausko atsiminimų nuotrupos apie Kréve; liečiamas patas paskutinis šio mūsų literatūros klasiko gyvenimo laikarpis šiapus Atlanto - Philadelphijoje. A.J. Greimas tėviai toliau savo ankstesnius išvedėjimus: ši kartą apie gyvenimo ir mirties likimo ir laimės samprata lietuvių mit

Chicagos Lietuvių styginis ansamblis koncertuoja

ALGIS ŠIMKUS

Jau anksčiau viešai pasirodė Fausto Strolio vadovaujamas Chicagos Lietuvių styginis ansamblis vėl suruošė lapk. 19 d. Javuno centre savo koncertą. Ansamblis pirmoje programos dalyje pagrojo net septynis neilgus Mozart, Mendelssohn, Richard Strauss, Gabriel Marie, Milon de Ribaupierre, J. Padilla dalykus ir palydėjo pianistą Arūną Kaminską J. S. Bacho foretpijo "Koncerte F-moll". Antroji koncerto programos dalis buvo sudaryta iš lietuviškų kūriniai. Pradžioje B. Pakštės, L. Bichnevičius ir V. Vaitkevičius pagrojo porą dalykelių trejetu lietuviškų ragelių. Solistė Praurimė Ragienė mūsu scenoje jau ne kartą girdėta. Ji ir ši kartą savo įnašu publicos neapvylė.

Styginis ansamblis, palyginus su ankstesniuoju koncertu, pasirodė pagausėjės muzikantai. Iskaitant ir talkininkus profesionalus bei pianista, šiam koncerte grojo aštuonioliukas asmenų. Praejuose metu nuoseklus darbas atnešė pastebimų vaisių. Faustui Stroliui vadovaujant, ansamblis dar sveikintą pažangą. Pamažu pradeda atsirasti orkestrinės saskambis ir paklusnumas dirigento lazdelei. Dabar ansambliu linkėtina pasistemti nugalėti dar per dažnai pasitaikančius instrumentų grupių intonacijos nedarnumus ir pradeti kreipti daugiau dėmesį į atliekamo veikalų dinamikos reikalavimus.

Koncerte geriausiai praėjo pirmosios dalies pabaigoje atliktą Jose Padilla lengvosios muzikos tempais parašyta "El Relicario" ir koncerto pabaigoje J. Karoso ir F. Viltenio (dirigento Fausto Strolio pseudonimas) populiarūs liaudies melodijų aranžiavoti. Populiarijai, kartais vadinama Lietuvių styginio ansamblio darbe.

Pianistas Arūnas Kaminskas, pakartodamas šiemet ansamblio religiniame konerte jau grotą Bacho "Koncertą", parodė, kad

Pranas Domšaitis (1880-1965)

Bélgimas Egiptan

užpilda spragą tarp "rimtosios" koncertinės ir pritaikomosios šokių muzikos. Kultūringame pasaulyje lengvoji muzika yra plati paplitusi ir sutraukia žymiai didesnes klausytojų minias kaip simfonijos ir operos. Daugelis lengvosios muzikos kūrėjų, kaip Johann Strauss, Lehár, Offenbach, Irving Berlin, Gershwin ir daugybė kitų, yra pasiekę nemirštamo populiaramo. Sprendiant iš entuziastingo lengvesnio žanro dalyku priemimo šiam koncerte, matyt, kad ir lietuviškajame gyvenime yra didelis tokios muzikos pareikalavimas. Tegul tai būna kelrodžiu tolimesniame Lietuvių styginio ansamblio darbe.

• LAIVAS, 1978 m. spalio mėn., Nr. 10. Religinio ir tautinio gyvenimo mėnesinis žurnalas. Leidžia Marijonų vienuolių Redaguoją kun. J. Vaška, MIC. Redakcijos ir administracijos adresas: 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 4 dol., kurtrum — 5 dol.

Zurnalas puslapiuose labai aiškūs ir suprantami skaitiniai religiniems temomis bei įvairi religinių gyvenimo kronikos. Zurnala puošia puslapiniai ses. Mercedes piešiniai.

• SKAUT AIDAS, 1978 m. rugpjūčio mėn. Leidžia LSS Tarybos Pirmoji. Vyr. redaktorė — Sof. Jelionienė, 6111 S. California Ave., Chicago, IL 60629. Administruoją Aug. Orentas, 6842 S. Campbell Ave., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata — 5 dol.

Tad ar nereikėtū susirūpinti Prano Domšaičio parodų surengimui ir čia, Amerikos žemyne?

Prano Domšaičio paroda Havajuose

Zvelgdamis Mažosios Lietuvos praeitin, mes vis akivaizdžiai regimės jos rašytojus, tautinio atgimimo veikėjus. O dailininkų lieutuvinku lyg ir nebūta. Tačiau buvo ir jų, tik mes patys gal ne mokėjomė anū susirasti. Galbūt esame nurgidė, kad dailės darbais, ypač knygų iliustravime, reiškėsi mažlietuviai Adomas Bratas (mirė 1952 Sibire). O vis dėlto turbūt plačiausiai menė pėdas imynė Pranas Domšaitis, gimus 1880 m. Klaipėdos krašte ir miręs 1965 m. Pietų Afrikoje. Dailės studijas baigė Vokietijoje, savo kūryba jis sutapo su Vakarų Europoje plačiai besireikiusiu ekspressionizmo sąjūdžiu, isgydamas tame savitą vietą. Lietuviškas jis pasilikė savo šiaurietiška pasaulėjauta ir savo lietuviško pamario temomis bei paprastu kaimo žmonių veidais ir jų religinių nuotaikos atsavaistomis. Jo tapybos darbai randami Vokietijoje, Lenkijoje. Tebeggvyena Lenkijoje ir dabar. Baigęs muzikines studijas, pasaulinio garso sulaukė daugiausia religinių temos kūrinių. Nežiūrint to, kad gyvena kuria komunistinio režimo krašte, K. Pendereckis yra pamaldus katalikas. Religinis pobūdžio jo muzika yra avangardinių modernių. Modernumo ir religinguo šiandienykiškis junginys ir padarė kompozitorui bene didžiausia garsenybe šių dienų muzikos pasaulyje. Šia prasme minėtinis K. Pendereckis veikalai: pradejo su Psalmų muzikiniu apividalinimu 1958 m. ir netrukus tapo garsus su "Stabat Mater" (1962) ir "Rauda žuvusiems Hirošimoje"; 1966 m. visoje Europoje nuskambėjo jo "Paisija pagal Sv. Luką" ir 1967 m. "Dies Irae", dedikuota Auschwitzo kankiniams; 1969 m. sukuriam opera, remiantis Aldous Huxley religiniems parafrazēmis "The Devils of Loudon"; 1971 m. pasigirsta "Utrėnja" — velykinis kūrinių, labai artimas ortodoksiniams Kristaus laidojimo ir

Pasaulinė premjera Chicagos opeje

Siemetinio Chicago Lyric operos sezono didžiausia naujiena, o galbūt ir vainikas, yra specialiai užsakyta naujos operos "Praras-tasis rojas" pasaulinė premjera lapkričio mėn. 29 d. Opera sukurta globalinių garsų igijusio šiandieninio lenkų kompozitoriaus Krzysztof Pendereckio. Libreto pagal septyniolikto šimtmecio garsiaus anglių poeto J. Milton'o epine poemą "Paradise Lost" yra parašė dramaturgas Christoper Fry.

Idomu dar ir tai, kad opera kompozitorui buvo užsakyta 1976 metų sezoni — 200 metų Amerikos laisvės jubilejui kūrybiškai paminti. Tačiau sukurti opera nėra batus pasūti. Kūryba nelengva išterpi į tam tikras baigimo datas. Kompozitorius vėlavo net porą metų. Operą išgirsimė tik siemet.

Keli žodžiai apie jos autorą Krzysztofą Pendereckį. Jis yra gimus 1933 m. Debica vietovėje, Lenkijoje. Tebeggvyena Lenkijoje ir dabar. Baigęs muzikines studijas, pasaulinio garso sulaukė daugiausia religinių temos kūrinių. Nežiūrint to, kad gyvena kuria komunistinio režimo krašte, K. Pendereckis yra pamaldus katalikas. Religinis pobūdžio jo muzika yra avangardinių modernių. Modernumo ir religinguo šiandienykiškis junginys ir padarė kompozitorui bene didžiausia garsenybe šių dienų muzikos pasaulyje. Šia prasme minėtinis K. Pendereckis spektaklis.

Pastarosios operos tema taip pati biblinė. Tai maištingųjų angelų, nutremtų į pragara; suokalbis, negalint Dievo nugalėti, bent sužaloti jo megiamiausią kūrini — žmogu. Cia pat Adomo ir Ievos laimingo gyvenimo scenos rojuje, jų sugundyti masės štono pažadas ir po to sekusia tragika. Reikia tik suvoki, kiek tam pavaizduoti teikia neaprastų galimybių K. Pendereckio muzika ir šiandieninė sceninė technika. Tai turėtū būti tiesiog kvaliūs spektaklis.

Premjerinis spektaklis lapkričio 29 d. bus visas ištisai transliuojamas per WFMT (98.7) radiją. Transliacija prasidės 7 val. vak. Operos komentari jau bus duodami 6 val. 30 min. vak. Kitis "Prastojo rojaus" spektakliai: gruodžio mėn. 2, 5, 8, 11, 13 ir 16 d. Cikagiečiams yra reta proga ne tik išgirsti, bet ir pamatyti šią pasaulinę, vieno iš garsiausių šių dienų kompozitoriaus, specialiai užsakyotos operos premjera.

ka, Dalia Ancevičienė.

Muziejaus ankštū patalpu ribose ši paroda skamba kaip neblogos kamerinės muzikos gabaliukas. Patalpu ankštumas galbūt lėmė pačios parodos kokybę, nes dalyvės tegalėjo išstatyti tarp vieną ar du savo darbus. Saivame atsirinko patys geriausieji. Suprantama, ne visi eksponatai lygių, išskirtiniausios vertės. Tačiau ir nerodytinų darbų, galiama sakyti, tik "būtinės" minūmumas.

Parodos lankytojas pasigenda bent paprasčiausio parodos katalogo. Tiesiog gaila, kad rengėjai (šiuo atveju mūsų dailininkų draugija) nepasirūpinę tą savo parodą bent katalogu užduokumentuoti. Tačiau ir be katalogo išsiminė kai kurie šios parodos gerieji bruožai: rašalu ir spalvotais piestukais atlikta grafika savo neaprūpamomis, surrealiniemis, bet tuo poetiškos realybės neatokuosimis erdvėmis (Z. Sodekienė); medžio ražymo spalvotojai grafika savo sidabrinis ir aukšinių virpėjimų realia linų rovimo tema paverčianti nostalgika romantika laiko tolybės (M. Stankūnienė), kondensuotoje ta-

pybo puikiai organizuota kompozicijos, kolorito ir kontrastų visuma (Irena Simkūs); subtilius išsimyliojimas iš paprastų gamtos detaile (Giedrė Žumbakiene).

Dėmesio leidyklos!

Lietuvių Rašytojų draugijos premjai 1978 m. literatūrinės knygas draugijos valdyba prašo atsiųsti iki šių metų gruodžio 31 d. Reikalinga 5 egzemplioriai. Adresas: Lithuanian Writers' Association, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207. Iki 1978 m. gruodžio 31 d. neišjusios knygos, nors su 1978 m. data, bus vertinamos 1980 m.

Auditorija nepabūgo lietaus

Retai lyja Los Angeles slenkyje. Dar rečiau skamba žodžio metas lietuvių kalba. Bet šie metai, atrodo, yra dosnūs ir lietumi, ir lietuvių aktorių viešnagėmis. Pasarasi Santa Monikoje su grožiu skaitumu pasirodė Henrichas Kačinskas, o lapkričio 11 d. Los Angeles Šv. Kazimiero parap. salėje lietaus nepabūgusius klaušytos džiugino Jonas Kelečius. Auditorija buvo gausi. Prie vaka-ro sėkmės prisidėjo, greta Kelečiaus asmeninės traukos, ir rengėjų — Filisterių skautų sajungos vietinio skyriaus — vykusi reklama. Pagirtinos sklandžiai informuojančios programos lankas.

Svečias suvaidino jam gerai žinomas dalykas: Samuel Beckettas "Paskutinį Krappo įraše", po pertraukos Pulgio Andriušo "Nėjeleido" ir Antano Vaičiulaičio "Uodo". Pastarajoje humoreskoje su brandžiai vaidyba prisidėjo ir Los Angeles aktorius Algimantas Žemaitaitis. Techniniu apipavidalinimu rūpinosi viešnia iš Chicagos Vanda Aleknienė.

Bendras išpuolis — teigiamas ir savotiškai unikalas Los Angeles renginių rutinėje. Kelečiaus asmenybė yra pagauanti. Matai joje: vaidybinių entuziazmą, pojūti sceninė plastikai, išraiškos taupumą, gerą diktiją. Aktoriųs vaizduotės užantasyje yra visokių staigmenų.

Ilgokame "Krappo įraše" buvo idomu ir monotoniškų vietų. Pradžioje paprastas, tikrovishkas, be žodžių atliekamas komizmas ne vieną žiūrovą prajukdė iki ašarų. Tolimesnėje eigoje, Krapui besiklausant išrašo ir pergyvančių vidinę dramą, pristigio reikiama reljefiškumo. Teksto linijų išraša ir visa vienatviška

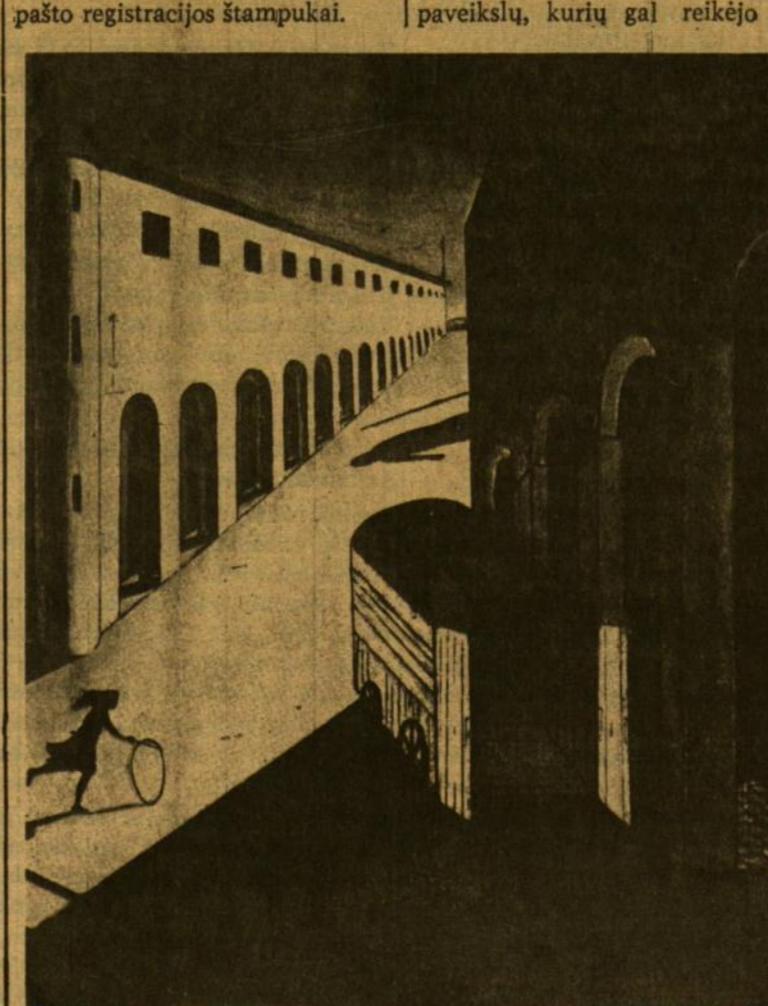
situacija, be abejos, gana jautri. Tačiau apšvietimo vienodus, su nekintantu vaidintojo veidu per ilgai išreminčiu centre, truputi erzino veizėtojo pajautas. Ne itin aiškiai girdėjosi balsas iš garsintuvu. Ar néra kalta salės per aštriai rezonuojantį akustiką? Aišku, tokias kliūties statytojams išveikti kartais tiesiog neįmanoma. Reikia tenkintis tuo, ką duoda aplinka.

P. Andriušo meistriškai parašytame senolio monologe Kelečius buvo savas: tiek tarmiškai lanksčiai kalba, tiek psychologiniu išjautimui. Žinoma, kai kam, ypač jaunesniems klausytojams (o jų buvo daug), aukštaitiška šneka skambėjo egzotiškai, neįkandamai. Aktoriaus šmaikštai kalbėjimą pradžioje užgožė ir per stipriai grojama simfoninė muzika. Vienas žiūrovas vėliau išklausiai pastebėjo: "Tiesiog nežinojau, ko klausytis — ar užburiančios melodijos, ar tarmiškai scenai?

Pr. V.

Mirė Giorgio Chirico

Vienas ryškiausiai dvidešimtojo amžiaus modernio meno šulų, italių dailininkas Giorgio Chirico, mirė lapkričio mėn. 21 d. Mirė sulaukės gražios senatvės — 90 metų amžiaus. Jaunystėje dailės mokėsi Atėnuose ir Miunchene. Vėliau, kurį laiką gyvendamas Paryžiuje, buvo pakrypus kubizman. Gilias šaknis išleido ir išsurrealizmo kluoduse, tačiau laikydamas griežto struktūrinio bei visam italių menui būdingo architektūrinio paveikalo pobūdžio. Taipgi G. Chirico įvairių etapų ir kryptių tapyba dažnai turi ir gilesnę, filosofinę potekštę. Visų didesniųjų paros muziejų bei rinktinės meno kolekcijų ambicija turėti ir Giorgio Chirico darbų. Ju galima apsilaistinti matyti ir Amerikos miestų dailės muziejueose.

Giorgio Chirico (Italia, 1888-1978)

Melancholy ir gatvės misterija